

ných stanovištích; od nížiny do suprakolinního stupně s těžištěm výskytu ve stupni kolinním (max.: Radešov z. od Volyně, 710m).

T: 4. Loun.-lab. střed. (mezi Lovosicemi a Litochovicemi; Velké Žernoseky), 7. Středočes. tab. (okolí Unhoště), 8. Čes. kras, 9. Dol. Povlt. (Praha-Šárka, Podbaba), 10. Praž. ploš. (Kopeč), 12. Dol. Pojiz. (jv. od Bělé pod Bezdězem), 16. Znoj.-brn. pah. (Čebín), 17b. Pavl. kop., 18a. Dyj.-svr. úv. (Lednice; Hlohovec), 20b. Hustop. pah., 21a. Han. pah. (Cholina a Nasobůrky u Litovle). — M: 37d. Čkyň. váp. (Dolany; Čkyně), 37e. Volyň. Předšum. (Radešov), 41. Stř. Povlt. (údolí Vltavy a Sázavy po vrch Medník), 64b. Jevan. ploš. (mezi Říčany a Mukařovem).

Poznámka: V herbářích se vyskytují též přechodné typy ke druhu *E. verna*, vesměs z oblasti mezofytika, které není možno ke druhu *E. spathulata* jednoznačně přiřadit a při revizi lokalit nebyly ověřeny. Jde o nálezy z těchto fytochorionů: 3. Podkruš. pán. (Proboštov u Teplic), 31. Plz. pah. (Ždírec u Blovic; Štěnovická stráž u Plzně), 66. Hornosáz. pah. (Chmeliště u Uhlířských Janovic), 67. Českomor. vrch. (Budíkovice a Čechtín u Třebíče), 68. Mor. podh. Vysoč. (Podklášteří u Třebíče). Vzácně se vyskytují přechodné typy ke druhu *E. praecox*, charakteristické větším zastoupením jednoduchých chlupů v odění (8. Čes. kras — Karlštejn, 10b. Praž. kotl. — Praha-Strašnice).

31. *Cochlearia* L. — lžičník *)

Cochlearia LINNAEUS Sp. Pl. 647, 1753.

Lit.: DOMIN K. (1924): Kritické poznámky o lžičníku lékařském (*Cochlearia officinalis* L.). Čas. Čes. Lékárn. 4: 45–48. — FROHLICH E. (1937): Systematische Studien über polnische Esslöffel (*Cochlearia* L.) unter Berücksichtigung der verwandten europäischen Arten. Bull. Acad. Polon. Sci. Lett., cl. sci. math. natur., ser. B, 1937: 129–146. — SAUNTE L. H. (1955): Cyto-genetical studies in the *Cochlearia officinalis* complex. Hereditas 41: 499–515. — SMEJKAL M. (1968): Československé druhy rodu *Cochlearia* L. Preslia 40: 133–138. — POBEDIMOVA E. G. (1970, 1971): Obzor roda *Cochlearia* L. 1, 2. Nov. Sist. Vysš. Rast. 6: 67–106, 1970; 7: 167–195, 1971.

Dvouleté až krátce vytrvalé (zřídka jednoleté), úplně lysé byliny s celistvými listy; myrosinové buňky s chlorofylem, v mezofylu. Květy v bezlistenných hroznech; kališní lístky přímo odstálé, člunkovitě vyduté; korunní lístky krátce nehetnaté, bílé; tyčinky bez křídel a přívěsků; nektaria po jednom na obou stranách vnějších tyčinek. Plod elipsoidně kulovitá nebo kulovitá, nafouklá, širokopřehrádečná šesulka, rovnoběžně s přehrádkou jen nepatrně smáčknutá; chlopně síťnatě žilnaté, s vyniklou střední žilkou; čnělka krátká, ale zřetelná; blizna paličkovitá. Semena v pouzdrech šesulky po 2–4 (–6), dvouřadá, elipsoidní, bez křídlatého lemu; osemení bradavčité, po navlhčení neslizovatí; klíček bokokořený. — Asi 25–30 druhů v Evropě, Asii a Severní Americe. — Entomogam.

1. *Cochlearia officinalis* L. — lžičník lékařský Tab. 37/4

Cochlearia officinalis LINNAEUS Sp. Pl. 647, 1753. — Syn.: *Cochlearia officinalis* L. subsp. *eu-officinalis* (A. et GR.) THELL. in HEGI III. Fl. Mitteleur. 4/1: 137, 1914, nom. inval.

Exsikáty: Extra fines: Kickxia Belg., no 309.

Dvouleté až krátce vytrvalé byliny; lodyha (10–) 15–30 (–40) cm vys., od báze větvená. Listy poněkud masité, přízemní v řídké růžici, dlouze řapíkaté, ledvinité nebo vejčité okrouhlé, ± celokrajné, lodyžní vejčité až skoro okrouhlé, řídce a hrubě zubaté, srdčitou bází objímavé.

Celkové rozšíření: Těžiště rozšíření v j. (hlavně jv.) Evropě, Přední a Střední Asii; ve stř. a zejména z. a s. Evropě velmi ojediněle (po Anglii a j. Švédsko).

Poznámka 1: Z xerothermních stanovišť ČR bývá uváděn druh *Erophila praecox* (STEV) DC., vesměs záměnou s druhem *E. spathulata*. *E. praecox* je teplomilný druh rozšířený v j. Evropě a ojediněle zasahující do Maďarska, Rakouska a SRN, snad i na Slovensko. Vyznačuje se lodyhami i listy pokrytými převážně (popř. pouze) jednoduchými, dosti tuhými chlupy, delšími tyčinkami zděli nebo slabě přesahujícími pestík a šesulkami široce obvejčitými až elipsoidními, 4–5 (–6) mm dl. a 2–3 mm šir. Počet chromozómů $2n = 36$; k tomuto druhu bývá obvykle přiřazována *E. quadruplex* WINGE s $2n = 52–64$, avšak i vzhledem k odlišné ekologické charakteristice tohoto taxonu (vlhké louky) je ztotožnění sporné. Výskyt druhu nebyl u nás zatím potvrzen; při nedostatečném herbářovém materiálu celého rodu však nelze vyloučit možnost jeho nálezu v xerothermních společenstvech nejteplejších oblastí, zejména na j. Moravě.

Poznámka 2: Jako *E. praecox* jsou označeny téměř všechny herbářové doklady druhu *E. spathulata* u nás, což bylo zřejmě způsobeno mylnou interpretací těchto druhů REICHENBACHEM (Fl. Germ. Excurs. 665, 1832), jež byla přebírána nejen v květenách našeho území, ale i v některých monografických studiích (WIBIRAL 1911). Někdy je však toto jméno užíváno i pro velmi časně sbírané exempláře *E. verna* var. *verna*.

Hrozny poměrně řídké; květy bílé, vonné. Kališní lístky (1,0–) 1,2–2,0 mm dl., blanitě lemované; korunní lístky 3,5–6,5 (–7,0) mm dl., obvejčité. Plodní stopky 7–15 (–25) mm dl., přímo až rovnovážně odstálé. Šesulky elipsoidně kulovité až ± kulovité, bez čnělky (3,0–) 3,5–6,0 (–7,0) mm dl., čnělka 0,3–0,6 mm dl. Semena elipsoidní, 1,2–1,5 mm dl., bradavky osemení husté a vysoké. V–VIII. Hkf.

$2n = 24$ (extra fines)

V ČR v minulém století a v prvních desetiletích tohoto století zřídka pěstován v zahradách jako léčivá rostlina (nat'), popř. — pro velký obsah

*) Zpracoval M. Smejkal

vitaminu C — jako salátová zelenina (např. Plzeň, Červený Hrádek u Jirkova, Praha, Mnichovo Hradiště, Jaroměř, Litomyšl, Olomouc, Vsetín; přechodně zplaněl v Kostelci nad Orlicí). V současné době je u nás v kultuře velmi vzácný, jako zelenina se dnes častěji používají rychlené klíčící rostliny. Ve svém původním areálu (mapy: MEUSEL et al. 1965: 181; HULTÉN CP 1971: 187) omezeném na pobřežní oblasti z. a s. Evropy je halofytem pří-

mořských slaných luk a rákosin; jeho výskyt v evropském vnitrozemí jsou vesměs druhotné (pěstování, zplanění nebo zbytek dřívější kultury).

Poznámka: *Cochlearia pyrenaica* DC., kterou z Československa uvádějí CHATER a HEYWOOD (Flora Europaea 1: 314, 1964) se v Českých zemích nevyskytuje. Údaj vznikl na základě prací některých starších našich a střeoevropských autorů, kteří k tomuto druhu v různé taxonomické hodnotě neprávem připojovali i zcela odlišnou *C. tatrae* BORBÁS, endemickou ve Vysokých Tatrách.

32. *Camelina* CRANTZ — lnička *)

Camelina CRANTZ Stirp. Austr. 1: 17, 1762. — Syn.: *Myagrum* L. Sp. Pl. 640, 1753 p. p.

Lit.: CINGER [= ZINGER] N. (1909): O zasorjajučich posevy lna vidach *Camelina* i *Spergula* i ich proischoždenii. Trav. Mus. Bot. Acad. Imp. Sci. St.-Pétersbourg 6: 1–303. — TEDIN O. (1925): Vererbung, Variation und Systematik in der Gattung *Camelina*. Hereditas 6: 275–386. — FRITSCH K. (1929): Zur Kenntnis der *Camelina rumelica* Velenovský. S.–B. Akad. Wiss. Wien, cl. math.-natur., sect. 1, 138: 347–370. — HIITONEN I. (1947): Suomen kitupellava (*Camelina*)-lajit. Luonnon Tutkija 51: 120–125. — HIITONEN I. (1948): Blick auf die *Camelina*-Arten Finnlands. Arch. Soc. Zool.-Bot. Fenn. Vanamo 1 (1946): 129–131. — SMEJKAL M. (1956): Noví zástupci československé adventivní květeny. Čas. Slez. Mus., ser. A, 5: 35–39. — SMEJKAL M. (1971): Revision der tschechoslowakischen Arten der Gattung *Camelina* Crantz (Cruciferae). Preslia 43: 318–337. — MIREK Z. (1980): Taxonomy and nomenclature of *Camelina pilosa* auct. Acta Soc. Bot. Polon. 49: 553–561. — SMEJKAL M. (1981): Linikolní rostliny a člověk. In: HOLUB J., Mizející flóra a ochrana fytogenofondu v ČSSR. Stud. ČSAV 20: 89–93. — MIREK Z. (1981): Genus *Camelina* in Poland. Taxonomy, distribution and habitats. Fragm. Florist. Geobot. 27: 445–507.

Jednoleté nebo ozimé byliny s větvenými nebo jednoduchými chlupy, řidčeji ± lysé; kořeny tenké. Listy celistvé, řidčeji až peřenoklané, přisedlé a střelovitou bází ouškatě objímavé; myrosinové buňky při lýku cévních svazků. Kališní lístky vzpřímené, na bázi bez vakovitého vydutí; korunní lístky kopisťovité, ± žluté, řidčeji bělavé; tyčinky bez zubů a přívěsků; nektaria 4, transversální, ± pŕlměsíčitá, vydutá, po jednom na obou stranách vnějších tyčinek; pestík ± hruškovitý, kratičce stopkatý. Plod hruškovitá, obvejcovitá až obvejcovitě kulovitá, širokopřehrádečná, ± nafouklá, na obvodu úzce, ale zřetelně kýlnatá šešulka s (4–) 6–26 semeny; chlopně často síťovitě žilnaté (a s ± vyniklou stř. žilkou), na vrcholu náhle stažené v 0,5–1,5 (–2,0) mm dl. tupý hrot, který je zpočátku přitisklý k čnělce, za úplné zralosti odchlíplý; čnělka poměrně dlouhá; blizna paličkovitá, nanejvýš stejně šir. jako čnělka; přehrádka silně zřasená. Semena v pouzdrech ve 2 řadách, elipsoidní; osemení při navlhčení slizovatí; klíček bokokořený. — Asi 12 druhů v Evropě, jz. a stř. Asii a na Sibiři; některé druhy adventivně v s. Africe, Severní a Jižní Americe a na Novém Zélandě. — Autogam. Antropochor. Anemochor.

Poznámka: V klíči a v popisech se tloušťkou šešulky rozumí vzdálenost v místě největšího vydutí chlopní (v rovině kolmé na přehrádce).

- 1a Lodyha v plodenství od plodu k plodu nápadně klikatě zprohýbaná; plodní stopky velmi tenké, ve stř. části 0,15–0,20 mm v průměru; korunní lístky zlatožluté až oranžově žluté. (V ČR ojediněle a přechodně zavlečená) . . . . . 1. *C. laxa*
 b Lodyha není v plodenství nápadně klikatě zprohýbaná; plodní stopky ve stř. části 0,25–0,45 mm v průměru; korunní lístky žluté, světle žluté až bělavé 2
 2a Rostliny alespoň v dol. části ± hustě chlupaté; jednoduché chlupy na lodyze hojné, dlouhé (alespoň některé delší než 1 mm) 3
 b Rostliny celé ± lysé nebo v dol. části velmi řidce chlupaté; jednoduché chlupy na lodyze chybějí nebo velmi řidké a krátké (vždy kratší než 0,5 mm) 5
 3a Jednoduché chlupy na lodyze nápadně (až 3,5 mm) dl., mezi nimi žádné nebo jen ojedinělé větvené chlupy; kališní lístky (2,7–) 3,0–4,0 (–4,5) mm dl.; korunní lístky 6–9 mm dl., za květu světle žluté, po odkvětu bělavé; přízemní listová růžice v době květu většinou vytrvávající . . . . .
 . . . . . 2. *C. rumelica*
 b Jednoduché chlupy na lodyze nanejvýš 2,0 (–2,5) mm dl., mezi nimi četné větvené chlupy; kališní lístky 1,7–3,0 (–3,2) mm dl.; korunní lístky 2,5–5,0 mm dl., za květu i po odkvětu žluté nebo světle žluté; přízemní listová růžice v době květu většinou zaschlá nebo chybí 4

*) Zpracoval M. Smejkal

Tab. 37: 1 *Nestia paniculata*, 1a – plod. – 2 *Capsella bursa-pastoris*, 2a – plod. – 3 *C. rubella*, plod. – 4 *Cochlearia officinalis*, 4a – plod, boční pohled.

168 *Capsella*

